

Τιμήθηκε ο Αγιορείτης Μοναχός Γέρων Μάξιμος Ιβηρίτης από το Σύνδεσμο Αιτωλοακαρνανών 'ΟΣΙΟΣ ΕΥΓΕΝΙΟΣ Ο ΑΙΤΩΛΟΣ'

*«...Ἡ ἐσπερινή ὁμιλία μου τήν πέμπτην ἡμέραν τῆς Ἰνδίκτου, τοῦ Νέου
Ἐκκλησιαστικοῦ Ἔτους, εὐχομαι ὅπως ἀποτελέσῃ ἀφιετηρίαν δι' ἐργήγορσιν
καί διαρκῆ νῆψιν. Ὡς γνωστόν, ἡ ἱστορία κάμνει κύκλους· τά δέ σημεῖα τῶν
καιρῶν μαρτυροῦν, ὅτι εὕρισκόμεθα εἰς Ἀποκαλυπτικούς χρόνους...»*

Γέρων Μάξιμος Ιβηρίτης

Το Σάββατο που μας πέρασε, 5 Σεπτεμβρίου 2026, είχαμε την τιμή να παρακολουθήσουμε την Επετειακή Εκδήλωση για τα 200 χρόνια από την Ηρωική Έξοδο της Φρουράς των Ελευθέρων Πολιορκημένων που συνδιοργάνωσαν, η **Ενωμένη Ρωμιοσύνη** και ο **Σύνδεσμος Αιτωλοακαρνανών 'ΟΣΙΟΣ ΕΥΓΕΝΙΟΣ Ο ΑΙΤΩΛΟΣ'** με κεντρικό ομιλητή τον Αγιορείτη Οσιολογιώτατο Μοναχό **Γέρωντα Μάξιμο Ιβηρίτη** και με θέμα: **«Το Μαρτυρικόν Μεσολόγγιον: Έλληνες και Φιλέλληνες»**. Η εκδήλωση πραγματοποιήθηκε στο Τρικούπιο Πολιτιστικό Κέντρο της Ιερής Πόλης του Μεσολογγίου και τελούσε υπό την αιγίδα της Ι. Μ. Αιτωλίας και Ακαρνανίας.

Την εκδήλωση παρακολούθησαν πλήθος κόσμου που ήρθαν από πολλά μέρη της Αιτωλοακαρνανίας, από την Πάτρα, τα Γιάννενα, την Πρέβεζα, να δουν από κοντά, να λάβουν την ευλογία του και να ακούσουν έναν λογιότατο και πολυγραφότατο Μοναχό του Αγίου Όρους, έναν σύγχρονο Ιεραπόστολο, τον Γέροντα Μάξιμο Ιβηρίτη.

Παραβρέθηκαν επίσης εκπρόσωποι, της Τοπικής Αυτοδιοίκησης Α' και Β' βαθμού, της Αστυνομικής Διεύθυνσης Αιτωλίας, η Πρόεδρος του Εργαστηρίου 'Παναγία Ελεούσα', η Πρόεδρος της Βυρωνικής Εταιρείας Ι.Π. Μεσολογγίου, Πρόεδροι Φορέων και Συλλόγων, Διευθυντές Σχολείων, εκπαιδευτικοί, μέλη και φίλοι της Ενωμένης Ρωμιοσύνης και του Συνδέσμου Αιτωλοακαρνανών 'ΟΣΙΟΣ ΕΥΓΕΝΙΟΣ Ο ΑΙΤΩΛΟΣ'.

Η εκδήλωση άρχισε με χαιρετισμό του εκπροσώπου της Ενωμένης Ρωμιοσύνης και σύντομο ιστορικό με CD της Ένωσης, ακολούθησε χαιρετισμός του Προέδρου του Συνδέσμου Αιτωλοακαρνανών 'ΟΣΙΟΣ ΕΥΓΕΝΙΟΣ Ο ΑΙΤΩΛΟΣ' (την παραθέτουμε στο τέλος). Στο βήμα κλήθηκε ο Γέροντας Μάξιμος που ανέπτυξε το θέμα του με πλήθος ντοκουμέντα (την παραθέτουμε στο τέλος), από μέλος της χορωδίας 'Φιλοκαλλιτεχνία' Μεσολογγίου απαγγέλθηκε το ποίημα, με τίτλο «Εξοδίτες», από ποιητική συλλογή Μεσολογγίτη ποιητή.

Ακολούθησε η ανταλλαγή αναμνηστικών και η ανάγνωση από μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου του Συνδέσμου, της **υπ' αριθ' 16ης Πράξης** με

θέμα: **«Τιμητική Διάκριση – ανακήρυξη σε ΕΠΙΤΙΜΟ ΜΕΛΟΣ του Συνδέσμου μας τον Οσιολογιώτατο Μοναχό Γέροντα Μάξιμο Ιβηρίτη»**

Η πράξη αυτή του Συνδέσμου τυπωμένη σε πάπυρο και σε κορνίζα παραδόθηκε στο Αγιορείτη Γέροντα Μάξιμο από τον Πρόεδρο του Συνδέσμου **κ. Χρήστο Σιάσο**. Ήταν μια πράξη εκ μέρους του Διοικητικού Συμβουλίου του Συνδέσμου για την πολυετή παρουσία του ως Μοναχού στην Ιερά Πατριαρχική και Σταυροπηγιακή Μονή Ιβήρων του Αγίου Όρους, ως επίσης για το Ορθόδοξο φρόνημα και τη συμμετοχή του στην Επετειακή Εκδήλωση για τα 200 χρόνια από την Ηρωική Έξοδο της Φρουράς των Ελευθέρων Πολιορκημένων.

Χρήστος Γερ. Σιάσος

Χαιρετισμός του Προέδρου του Συνδέσμου Αιτωλοακαρνάνων 'ΟΣΙΟΣ ΕΥΓΕΝΙΟΣ Ο ΑΙΤΩΛΟΣ', Χρήστου Σιάσου.

Σεβαστέ μας Γέροντα, Σεβαστό Ιερατείο, Κυρίες και Κύριοι...

Ήταν μεγάλη η προσπάθεια για την ολοκλήρωση αυτής της μοναδικής επετειακής εκδήλωσης για τα 200 χρόνια από την Ηρωική Έξοδο των Ελεύθερων Πολιορκημένων της Ιερής Πόλης του Μεσολογγίου. Είναι ένα ευλαβικό προσκύνημα και παράλληλα ένα μικρό «εκχύλισμα» Σεβασμού και Αγάπης, στους αθάνατους νεκρούς, 200 χρόνια μετά, 1826 – 2026.

Νιώθω μεγάλη συγκίνηση και παράλληλα χαρά γιατί η συνδιοργάνωση αυτή, της **Ενωμένης Ρωμιοσύνης** και του **Συνδέσμου Αιτωλοακαρνάνων «Όσιος Ευγένιος ο Αιτωλός»** έφερε κοντά μας, από το «σπίτι» της Παναγίας μας το Άγιο Όρος, τον **Οσιολογιώτατο Μοναχό Γέροντα Μάξιμο Ιβηρίτη, πρώην Πρωτοεπιστάτη του Αγίου Όρους**, από την Ιερά Πατριαρχική και Σταυροπηγιακή Μονή Ιβήρων. Η ευλογία είναι μεγάλη αλλά και η χαρά μας καθώς, έχουμε ανάμεσά μας έναν λογιότατο και πολυγραφότατο Μοναχό του Αγίου Όρους, έναν σύγχρονο Ιεραπόστολο, έναν λαοσέβαστο Ιεροκήρυκα του Ευαγγελίου της Αγάπης, με αδούλωτο φρόνημα και που, δεν στοχεύει στην ανθρώπινη δόξα. Ας μείνει σε όλους μας ως ένας οδοδείκτης ζωής, ως ένας δάσκαλος και πατέρας. Σήμερα θα μας αναπτύξει το θέμα με τίτλο: **«Το Μαρτυρικόν Μεσολόγγιον: Έλληνες και Φιλέλληνες»** και τον ευχαριστούμε γι' αυτό.

10 Απριλίου 1826, Σάββατο Λαζάρου ξημερώνοντας Κυριακή των Βαΐων. Διπλή γιορτή, Θρησκευτική και Δεσποτική γιατί έχουμε την Είσοδο του Κυρίου μας Ιησού Χριστού στην πόλη της Ιερουσαλήμ και Εθνική, γιατί τιμούμε την Ηρωική Έξοδο των προγόνων μας Μεσολογγιτών με

επίκεντρο ετούτο εδώ το ένδοξο «**Αλωνάκι**», την Ιερή Πόλη του Μεσολογγίου, την πόλη των Αθάνατων Εξοδιτών.

Η Άγια τούτη ημέρα, η Εορτή των Εορτών, η Επέτειος των Επετείων του Έθνους μας, σαν μια πολύκρουνη πηγή της Δόξας, μας δίνει τα νάματά της και μας αναβαπτίζει στην κολυμπήθρα της Εθνικής υπερηφάνειας.

Ένας από τους σημαντικότερους Έλληνες ποιητές, ο «ποιητής του φωτός και της αγάπης», με καταγωγή από τη Λακωνία, ο **Νικηφόρος Βρεττάκος**, που εξέφρασε με το έργο του το πανανθρώπινο όραμα της Ειρήνης και της Δικαιοσύνης, μας γράφει: *«...Το φως δεν χρειάζεται για να επιδειχτούμε, αλλά να φωτίσουμε και την ανθρωπότητα στις δύσκολες ώρες της. Ολόκληρη η ανθρωπότητα είναι αυτή τη στιγμή, ένα Πολιορκημένο Μεσολόγγι, από τα τρομακτικά όπλα της αλογιστίας. Κι εμείς γνωρίζουμε από Εξόδους. Ξέρουμε να βγούμε απ' το σκοτάδι...»*

Στην μακραίωνη και πολυτάραχη ιστορία του, το Μεσολόγγι πρόσφερε στην Ελλάδα πέντε ποιητές: **Κωστή Παλαμά, Γεώργιο Δροσίνη, Αντώνη Τραυλαντώνη, Μιλτιάδη Μαλακάση, Ρήγα Γκόλφη και Μίμη Λυμπεράκη**, καθώς και πέντε Πρωθυπουργούς: **Χαρίλαο Τρικούπη, Σπυρίδωνα Τρικούπη, Επαμεινώνδα Δεληγιώργη, Δημήτριο Βάλβη και Ζηνόβιο Βάλβη**.

Για την ιστορία, η Θυσία των Μεσολογγιτών ή «Γιορτές Εξόδου», άρχισαν το **1850** από τους συγγενείς των πεσόντων στην Έξοδο της Φρουράς. Τη χρονιά εκείνη, το Σάββατο του Λαζάρου, ο **Ανδρέας Παλαμάς**, Υμνογράφος και Πρωτοψάλτης στον Ι.Ν. του Αγίου Παντελεήμωνος, θείος του **Κωστή Παλαμά**, παρουσία πολλών Μεσολογγιτών μίλησε συγκινητικά για τους πεσόντες στην Έξοδο μπροστά στο αρχοντικό του **Χρυσόγελου**. Στη συνέχεια όλοι μαζί, Κλήρος και λαός, πήγαν στον Κήπο των Ηρώων κρατώντας από ένα κερί στο χέρι και έψαλαν τρισάγιο στο μνήμα των πεσόντων, έτσι τόσο απλά, καθιερώθηκε η μετάβαση στον Κήπο των Ηρώων.

Ο **Αναστάσιος Πολυζωΐδης**, ο Δικαστής από το Ναύπλιο που αρνήθηκε να υπογράψει τη θανατική καταδίκη του Κολοκοτρώνη, συμμετείχε στην ηρωική Έξοδο της Φρουράς. Σε επίσημη ομιλία του και παρουσία Αγωνιστών που σώθηκαν κατά την Έξοδο, στις 4 Αυγούστου 1825 στο Ναύπλιο, χαρακτήρισε το Μεσολόγγι «**Πόλιν Ιεράν**», λέγοντας: *«Μεσολόγγι! Πόλιν Ιεράν σε ονομάζω, διότι ηξιώθης να έχεις Ιερά κειμήλια εναποτεθειμένα εις τους κόλπους σου, τους μεγαλύτερους άνδρας, όσοι εις την Ιστορίαν της Νεωτέρας Ελλάδος διέπρεψαν...»*.

Το **1859**, ο Μητροπολίτης Αιτωλίας και Ακαρνανίας, **Θεόφιλος Βλαχοπαπαδόπουλος** μετέπειτα Αρχιεπίσκοπος Αθηνών και πάσης Ελλάδος, καθιέρωσε το μνημόσυνο των πεσόντων την **Κυριακή των Βαΐων** και την επόμενη χρονιά, **1860**, ο φοιτητής τότε **Κωστής Παλαμάς** εκφωνεί το ποίημά του **«Το Μεσολόγγι»**. Το **1877** ο **Δήμαρχος Μεσολογγίου, Γιάννης Γιαννόπουλος**, τυπώνει το πρώτο πρόγραμμα των Γιορτών Εξόδου. Το **1884**, με **Δήμαρχο Μεσολογγίου τον Ηλία Παπαδόπουλο**, οι Γιορτές Εξόδου έλαβαν και επίσημο χαρακτήρα. Το **1906**, επί **Πρωθυπουργίας Γεωργίου Θεοτόκη** και με Βασιλικό Διάταγμα, οι Γιορτές Εξόδου, γιορτάζονται ως Εθνική τοπική Γιορτή. Το **1930** καθιερώθηκε η «πομπή» από μαθητές και μαθήτριες με στολές, άρματα και λιβανιστήρια. Αλήθεια, μήπως θα πρέπει και στις ημέρες μας η «πομπή» να είναι με απλές στολές, άρματα της εποχής και λιβανιστήρια;

Στις **22 Απριλίου 1937** ο **Βασιλιάς Γεώργιος Β΄** ονομάζει με Βασιλικό Διάταγμα το Μεσολόγγι **«Ιερή Πόλη»**, **Νόμος 645/1937** και η επέτειος της Ηρωικής Εξόδου της Φρουράς Ελεύθερων Πολιορκημένων του Μεσολογγίου ορίζεται ημέρα **Εθνικού Εορτασμού**. Το Μεσολόγγι και η πόλη Άλαμο των ΗΠΑ, είναι οι μοναδικές πόλεις στον κόσμο που φέρουν τον τίτλο «Ιερές» για ιστορικούς και ηρωικούς λόγους!

Στους αγώνες για την λευτεριά συμμετέχουν οπλαρχηγοί, πολεμιστές από όλη την Ελλάδα και το εξωτερικό, Φιλέλληνες από Αμερική, Γαλλία, Αγγλία, Ιταλία, Πολωνία, Σουηδία, Ρωσία, Κύπρο και άλλα Κράτη.

Το ράσο του Κληρικού είναι διπλό σύμβολο, Θρησκεία και Παιδεία – Χριστιανισμός και Ελληνισμός και την ώρα του Κρυφού Σχολείου, ο καλόγερος θέρμαινε στα στήθη του χριστιανού την αποσταμένη ελπίδα του. Μέσα στα Μοναστήρια μας αναπτύχθηκε ό,τι καλύτερο γέννησε η Ρωμιοσύνη στα χρόνια της τουρκοκρατίας, **Θρησκεία, Πατρίδα, Οικογένεια, Αγάπη, Σεβασμό**.

Κανένας άλλος λαός, κανένα άλλο Έθνος στο διάβα της ιστορίας του δεν πέρασε τόσες δοκιμασίες και κανένα άλλο Έθνος δεν έχει επιδείξει τόσο τρανή θέληση για να ζήσει. Όσο ενάντια και αν μας τα φέρνει η μοίρα, όσοι ποταμοί αίματος χύθηκαν και αν χρειαστεί να χυθούν, το Μεσολόγγι, η Ελλάδα, θα ζήσει αρκεί να είμαστε ενωμένοι και πιστοί στις Πάτριες αρετές της φυλής μας.

Το Μεσολόγγι δεν ήταν διάβαση, ήταν οχύρωμα ψυχών και η βία ουδέποτε πέρασε από το Μεσολόγγι και το ΟΧΙ της εποχής εκείνης ήταν συνείδηση ευθύνης, συνείδηση Εθνικής συνοχής...

Στον αγώνα του Μεσολογγίου δεν «ρίχτηκαν» στον αγώνα μόνο κληρικοί, οπλαρχηγοί, πολεμιστές, άνδρες, γυναίκες αλλά και «αμούστακα» παιδιά, αυτά τα παιδιά, τα πεινασμένα, τα δυστυχισμένα, που λίγο πιο πέρα έβλεπαν το άψυχο σώμα του πατέρα, της μάνας, του αδερφού, δεν μπορούμε να τα αγνοήσουμε, γιατί αυτά με τον δικό τους τρόπο έπλεξαν το ηρωικό στοιχείο του αγώνα. **«...Μια ομάδα από μικροπαίδια, επηρεασμένα από τη μεγαλόπρεπη τελετή του όρκου του Λόρδου Βύρωνα, πάνω στον τάφο του Μάρκου Μπότσαρη... ορκίστηκαν όλα τους ζωσμένα ψεύτικα σπαθιά στη μέση, να υπερασπίσουν την Πατρίδα, μέχρι θανάτου... κατά τις μάχες γεμίζουν τα τουφέκια των αγωνιστών, μένοντας δίπλα τους, εξουδετερώνουν με επιδεξιότητα και ψυχραιμία, αλλά με άμεσο, πάντα, κίνδυνο της ζωής τους, τις μπόμπες των Αγαρινών... Ήταν το ξακουστό Σώμα των Γελεκτσήδων...»** μας γράφει ο αείμνηστος Μεσολογγίτης Κωστάκης Πετρόπουλος.

Φίλες και Φίλοι,

Δράττομαι της ευκαιρίας, ως Πρόεδρος του **Συνδέσμου «ΟΣΙΟΣ ΕΥΓΕΝΙΟΣ Ο ΑΙΤΩΛΟΣ»** να εκφράσω και από αυτό εδώ το βήμα τις ευχαριστίες μου προς τον **Γέροντά μας Μάξιμο**, που από την πρώτη μας εκδήλωση – Ημερίδα το **2018 στο Αγρίνιο**, είναι αρωγός στην πρότασής μας για ονομασία της σήραγγας **Κλόκοβα** Αντιρρίου σε **ΑΓΙΟΣ ΚΟΣΜΑΣ Ο ΑΙΤΩΛΟΣ**, που είναι ο προστάτης Άγιος του νομού μας. Ο Άγιος Κοσμάς σε καιρούς δύσκολους, σε χρόνους σκλαβιάς και αιχμαλωσίας του γένους μας, αφύπνισε συνειδήσεις, στήριξε τον Ελληνισμό, πολέμησε τους εχθρούς της Ορθοδοξίας μας, έβαλε τα θεμέλια για την Ελευθερία του τόπου μας, της Πατρίδας μας. Ο Άγιος μας είναι η Κιβωτός Σωτηρίας της Ρωμιοσύνης και της Εθνικής μας ταυτότητας. Από τα χωριά και τις πόλεις του υπόδουλου Ελληνισμού έως το μαρτυρικό του τέλος, ο Άγιος Κοσμάς έγινε φωνή **Πίστεως, Παιδείας και Ελπίδας**.

Στις φετινές εορταστικές εκδηλώσεις για τον Άγιό μας στο Θέρμο κεντρικός ομιλητής με θέμα: **«Το κορυφαίο πνευματικό μέγεθος του Αγίου Κοσμά του Αιτωλού και η συμβολή του στο πεδίο της Χριστιανικής Διδασκαλίας»** ήταν ο φίλος, πρώην Πρόεδρος της **Ελληνικής Δημοκρατίας κ. Προκόπης Παυλόπουλος**. Ο κ. Παυλόπουλος ήταν και είναι ένθερμος υποστηρικτής, από την πρώτη μας επίσκεψη στο γραφείο του το **2018**, της πρότασής μας, η **Κλόκοβα** να λάβει την ονομασία **«ΑΓΙΟΣ ΚΟΣΜΑΣ Ο ΑΙΤΩΛΟΣ»**.

Ο αγαπητός φίλος **Κωνσταντίνος Χολέβας**, πολιτικός επιστήμονας, σε άρθρο του γράφει: **«...Ο Ελληνισμός του Αγίου Κοσμά αντλεί από τον Όμηρο και αναβαπτίζεται στη Χριστιανική διδασκαλία για να διαμορφώσει Παιδεία, Κοινωνία και Ταυτότητα. Ας μιλήσουμε στα παιδιά μας για τη σοφία του Ομήρου και του Αγίου Κοσμά!...»**

Μέχρι σήμερα δεν κατέστη δυνατόν να ολοκληρωθεί το αίτημα μας. Ορατές και αόρατες δυνάμεις, ανέκαθεν πολεμούν την Ελληνορθοδοξία μας εμποδίζοντας και για αυτό το αίτημα του Συνδέσμου μας, όμως, ο αδέκαστος κριτής, που είναι η ιστορία μας, παραμονεύει...

Επίσης, όπως γνωρίζουμε, ο **Άγιος Καλλίνικος Επίσκοπος Εδέσσης**, από το χωριό **Σιταράλωνα - Θέρμου**, υπηρέτησε την στρατιωτική Του θητεία την εποχή του συμμοριτοπολέμου στις Δυνάμεις Ορεινών Καταδρομών, δηλαδή στα ΛΟΚ και ως στρατιώτης κήρυττε το λόγο του Θεού εμπυχώνοντας στρατό και λαό. Σε πρόσφατο άρθρο μου γράφω ότι ζητήθηκε από την Πολιτεία και εκκρεμεί ακόμα στο **Υπουργείο Εθνικής Άμυνας** η απόφαση για να λάβει την ονομασία **«Ο Άγιος Προστάτης των Λοκανζτίδων»** Ο ίδιος ο Άγιος στην Ποιμαντορική εγκύκλιος στις **24 Ιουλίου 1967** γράφει:

«Ας μείνωμεν πιστοί εις τα Ιερά και τα Όσια. Ας είμεθα προσηλωμένοι εις την Ορθόδοξον πίστιν, την παραδοθείσαν εις ημάς με αίματα και αγώνας πολλούς και φοβερούς. Η Ορθοδοξία είναι θησαυρός ανεκτίμητος. Ας προσέξωμεν μη χάσωμεν αυτόν. Ας τον παραδώσωμεν εις τας επερχομένας γενεάς...». Αλήθεια, μήπως σήμερα εμείς αδιαφορούμε για την **Ορθοδοξία μας**;;; και κοιτάζουμε μόνο τα υλικά αγαθά;;; και πως θα καθίσουμε σε μια καρέκλα Εξουσίας;;; και αδιαφορούμε για όλα τα άλλα;;;

Περαίνοντας, περιορίζομαι να σημειώσω ότι, η θυσία των Ελεύθερων Πολιορκημένων τάραξε το σύμπαν, έκρινε τον Μέγα Αγώνα, έφερε τα Ναυαρίνα και την Ανάσταση του Έθνους, **«...Δοξάσασα την Ελλάδα ζώσα, έμελλε να την Αναστήσει και πεσούσα»** έγραψε ο **Σπυρίδων Τρικούπης**. Και ο **Δημογέροντας Χρήστος Καψάλης** αναφωνεί:

«Αν χάσω Πατρίδα, τι θέλω να ζήσω, ως μόνη Ελπίδα, κρατώ τον δαυλό. Από του τεμένους, το πυρ θα ακοντίσω, προς Δόξαν του Γένους, θυσίαν. Μνήσθιτί μου Κύριε....»,

Επιτρέψτε μου να πω και τούτο, οι **Ηθικές Αρχές** δεν διδάσκονται, αντλούνται μέσα από την **Οικογένεια, την Εκκλησία, την Πολιτεία**. Αν

αυτοί οι τρεις πυλώνες ομονοήσουν σε θέματα **Αξιών**, η κοινωνία μας, οι νέοι μας, σίγουρα θα βρουν ήρεμο λιμάνι στη ζωή τους...

Οφείλω ένα μεγάλο ευχαριστώ από τα βάθη της καρδιάς μου, στον **Σεβαστό μας Γέροντα Μάξιμο** που μετά χαράς ανταποκρίθηκε στο κάλεσμά μας και είναι σήμερα εδώ ανάμεσά μας, μεγάλη Ευλογία για όλους μας, για το Ηρωικό Μεσολόγγι, ευχαριστώ όλους εσάς και τον καθένα ξεχωριστά που με την παρουσία σας λαμπρύνετε την **επετειακή αυτή εκδήλωσή μας**.

Σας εύχομαι Υγεία, Ειρήνη, Ευημερία και πολύ Δημιουργικότητα.

Να ευχαριστήσω και όλους τους χορηγούς της εκδήλωσής μας και ιδιαίτερα την τηλεόραση Αχελώος TV και τον ΛΥΧΝΟ της Ιεράς Μητροπόλεως Πατρών για την αναμετάδοση αυτής της ιστορικής επετειακής εκδήλωσής μας. Σας Ευχαριστώ

Ομιλία του Οσιολογιωτάτου Μοναχού Γέροντα Μάξιμου Ιβηρίτη

Μοναχοῦ ΜΑΞΙΜΟΥ Ἰβηρίτου

Τό Μαρτυρικόν Μεσολόγγιον. Ἑλληνας καί Φιλέλληνες!

[Ομιλία εἰς τό Τρικούπειον Πολιτιστικόν Κέντρον Μεσολογγίου, Σάββατον 5 Σεπτ. 2026].

Ἀγαπητοί μοι ἀδελφοί, ἡ Ἐπετειακή αὕτη Ἐκδήλωσις διὰ τά 200 ἔτη ἀπό τήν Ἡρωϊκὴν Ἑξοδον τῆς Φρουρᾶς τῶν «Ἐλευθέρων Πολιορκημένων», κατὰ τήν ποιητικὴν διατύπωσιν τοῦ Διονυσίου Σολωμοῦ, πραγματοποιεῖται ὑπὸ τήν αἰγίδα τῆς οἰκείας Ἱερᾶς Μητροπόλεως Αἰτωλίας & Ἀκαρνανίας μέ τήν ἀρτίαν ὁργάνωσιν τοῦ Πανελληνίου Σωματείου «Ἐνωμένη Ρωμηοσύνη» καί τοῦ Συνδέσμου Αἰτωλοακαρνανῶν «Ὁσῖος Εὐγένιος ὁ Αἰτωλός», ὑπὸ τοὺς Ἀξιότιμους Προέδρους κ. Ἀνδρέαν Γκίζαν καί κ. Χρῆστον Σιάσον, ἀντιστοίχως. Πρὸς τοὺς ἀνωτέρω ἐπωνύμους φορεῖς καί τοὺς ἀνωνύμους προσέτι ἄρωγους, ἐκφράζω ἀπὸ μέσης καρδίας ἐνθέρμους εὐχαριστίας διὰ τήν ἐνταῦθα συμβολικὴν Ἀγιορειτικὴν παρουσίαν μου.

Ἡ ἔσπερινή ὁμιλία μου τήν πέμπτην ἡμέραν τῆς Ἰνδίκτου, τοῦ Νέου Ἐκκλησιαστικοῦ Ἔτους, εὖχομαι ὅπως ἀποτελέσῃ ἀφετηρίαν δι' ἐγρήγορσιν καί διαρκῆ νῆψιν. Ὡς γνωστόν, ἡ ἱστορία κάμνει κύκλους· τά δέ σημεῖα τῶν καιρῶν μαρτυροῦν, ὅτι εὕρισκόμεθα εἰς Ἀποκαλυπτικούς χρόνους. Ἄς ἔλθωμεν ὁμως εἰς τό προκείμενον θέμα μας διὰ τό

περιώνυμον Μεσολόγγιον, διά τό ὅποϊον ἐγράφη καί τό ἱστορικόν ποιητικόν καθιστικόν ᾄσμα: «Νά 'μουν πουλί νά πέταγα, νά πῆγαινα τ' ἀψήλου ν' ἀγνάντευα τήν Ῥούμελη, το ἔρμο Μεσολόγγι, πῶς πολεμᾷ μέ τήν Τουρκιά, μέ τέσσερους πασάδες. Πέφτουν κανόνια στήν στεριά καί μπόμπες τοῦ πελάγου».

Τό εὐανδρον καί ἡρωϊκόν Μεσολόγγιον, ἐνώπιον τοῦ ὁποίου ἡ Ἱστορία θά ὑποκλίνεται εἰς τούς αἰῶνας, κεῖται εἰς τήν περιοχὴν τῆς ἀρχαίας Καλυδῶνος, παρά τήν ὁμώνυμον ἀβαθὴ θάλασσαν καί ἀναφέρεται διά πρώτην φοράν τό 1571 κατά τήν «Ναυμαχίαν τῆς Ναυπάκτου», ὅταν οἱ χριστιανικοὶ στόλοι κατεναυμάχησαν τόν Τουρκικόν ἔξωθεν τῶν Ἑχινάδων καί τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἀχελώου ποταμοῦ. Ὁ Ἑνετός ἱστοριογράφος Παρούτα ἀναφέρει, ὅτι ἐγγύς τοῦ Μεσολογγίου ὑπῆρχον καί ἰχθυοτροφεῖα, «τά ὅποια οἱ Ἕλληνες ὀνομάζουν Μεσολόγγι».

Ὁ οἰκισμός οὗτος ἀνῆκεν εἰς τήν Βενετιάν τό 1700, ὅποτε ὅπως καί ἅπασα ἡ Αἰτωλία κατελήφθη ὑπό τῶν Τούρκων. Κατά τήν Ὀρλωφικὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1770 ἐπανεστάτησε καί ἐσχηματίσθη ἐνταῦθα προσωρικὴ κυβέρνησις ὑπό τόν Διδάσκαλον τοῦ Γένους Παναγιώτην Παλαμᾶν καί τούς ἱατροφιλοσόφους Ἀνδρέαν Καλογερᾶν καί Ἀναστάσιον Γουλιμῆν. Συνεκροτήθη τότε σῶμα 300 ἐνόπλων μέ ἐπικεφαλῆς τόν Γρίβαν καί τόν Γουλιμῆν, ἀλλὰ εἰς τό Ἀγγελόκαστρον ἐδόθη ἄνισος μάχη ἐναντίον 6.000 Τουρκαλβανῶν ὑπό τόν Σουλεϊμάν μπέην, μέ ἀποτέλεσμα νά φονευθοῦν ἅπαντες. Οἱ 300 ἐκεῖνοι ὑπῆρξαν οἱ μακρινοὶ συνεχισταὶ τῆς κληρονομίας τῶν ἄλλων 300 εἰς τὰς Θερμοπύλας, ὅπως καί οἱ κοντινοὶ πρόδρομοι τοῦ Ἱεροῦ Λόχου τῶν Ἑλλήνων σπουδαστῶν εἰς τό ἔνδοξον Δραγατσάνιον, ὅπου ἔπεσαν μαχόμενοι μέχρις ἐνός. Οἱ Τοῦρκοι ἐπέπεσαν κατόπιν ἐναντίον τοῦ Μεσολογγίου, τό ὅποϊον ἐπυρπόλησαν ὁμοῦ μέ τό περίφημον ναυτικόν του. Τοιουτοτρόπως, μέ τὴν καταστροφὴν ταύτην ἤρχισε καί ἡ γενικωτέρα ἱστορία τοῦ Ἑθνικοῦ ὀλοκαυτώματος τοῦ Μεσολογγίου, διὰ νά ὀλοκληρωθῇ τόν Ἀπρίλιον τοῦ 1826, δεδομένου ὅτι οἱ κάτοικοι αὐτοῦ διαφυγόντες ἐν τῷ μεταξύ εἰς τήν Ἐπτάνησον καί ἐπανακάμψαντες ἀργότερον μέ τήν Συνθήκην τοῦ Κιουτσούκ Καϊναρτζή τό 1774, εἶχον ἀρχίσει τήν ἀνοικοδόμησιν τῆς πόλεως.

Τό Μεσολόγγιον κατά τὰ ἔτη 1804-1820 εἶχε παραμείνει ὑπό τήν ἐξουσίαν τοῦ Ἀλῆ πασᾶ τῶν Ἰωαννίνων. Τήν 20ήν Μαΐου 1821 ἐπανεστάτησε καί τοῦτο μέ τήν σειρὰν του, καί σύν τῷ χρόνῳ ἐξειλίχθη εἰς ἓν τῶν μεγαλυτέρων κέντρων τοῦ Ἀγῶνος, εἰς τό ὅποϊον μάλιστα συνέρρεον μέ ἰδιαιτέραν προτίμησιν πολλοὶ Φιλέλληνες. Προστατευόμενον γύρωθεν ὑπό ἀβαθῶν θαλασσίων ὑδάτων, ἔδιδε τήν ἐντύπωσιν ἐνός ἀσφαλοῦς καταφυγίου ἀπὸ τήν πλευράν τῆς θαλάσσης. Ἡ δρᾷσις ὅμως αὐτοῦ κατά

τά επαναστατικά έτη συμπυκνοῦται κυρίως εἰς τὰς δύο ἱστορικές πολιορκίας του. Ἡ πρώτη πολιορκία ἔλαβε χώραν ἀπὸ τὸν Ὀκτώβριον μέχρι τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1822, ὑπὸ τὸν Ὁμέρ Βρυώνην καὶ τὸν Κιουταχὴν μέ δύναμιν 20.000 ἀνδρῶν. Ἡ πόλις ὅμως, ἂν καὶ ἀνοχύρωτος σχεδὸν ἀπὸ ξηρᾶς διεσώθη, χάρις εἰς τὸν δραπετεύσαντα αἰχμάλωτον Ἑλληνα Ἰωάννην Γούναρην, κυνηγόν τοῦ Ὁμέρ Βρυώνη, ὅστις ἐφάνέρωσε τὸ σχέδιον ἐπιθέσεως τῶν Ὀθωμανῶν τὴν παραμονὴν τῶν Χριστουγέννων (24 πρὸς 25 Δεκεμβρίου 1822) εἰς τὸν γραμματέα τοῦ ἡρωικοῦ ὑπασπιστοῦ τοῦ Μεσολογγίου καὶ πρωταγωνιστοῦ τῆς μετέπειτα Ἐξόδου στρατηγοῦ Δημητρίου Μακρῆ. Ὅμως οἱ Τοῦρκοι ἔσφαξαν κατόπιν ὅλα τὰ ὑπὸ ὀμηρίαν εὐρισκόμενα μέλη τῆς οἰκογενείας του εἰς τὴν Ἄρταν. Ὁ ἴδιος, τὸ 1823 κατέφυγεν εἰς τὴν Παναγίαν Ἐλεούσα τῆς Κλεισούρας Μεσολογγίου, ὅπου ἠξιώθη νὰ γίνῃ Μοναχὸς καὶ Κτίτωρ τοῦ Μοναστηρίου. Κατὰ τὴν πρώτην πολιορκίαν μεταξύ τῶν ὑπασπιστῶν τοῦ Μεσολογγίου ἦτο καὶ ὁ θρυλικὸς Σουλιώτης Ὀπλαρχηγὸς Μᾶρκος Μπότσαρης, ὅστις τὸ θέρος τοῦ ἐπομένου ἔτους ἐτραυματίσθη θανασίμως μαχόμενος νικηφόρως εἰς μίαν μάχην παρὰ τὸ Καρπενήσιον. Ἡ μεταφορὰ καὶ ἡ ταφή του εἰς τὸ Μεσολόγγιον ἦτο συγκλονιστικὴ, ὅπως ἀναφέρεται καὶ εἰς τὸ γνωστὸν δι' αὐτὸν μοιρολό(γ)ι: «Θρῆνος μεγάλος ἔγινε μέσα στό Μεσολόγγι... Τό Μᾶρκο πᾶν' στήν ἐκκλησιά, τό Μᾶρκο πᾶν', παιδιά μ' στόν τάφο...». Τό Μεσολόγγιον, πρὶν ἀπὸ τὴν δευτέραν αὐτοῦ πολιορκίαν ἐθρήνησεν καὶ τὸν ὀνομαστὸν Ἀγγλον ποιητὴν καὶ μεγάλον Φιλέλληνα Λόρδον Βύρωνα (Μπάϋρον), ὅστις ἀφίχθη ἐκεῖ τὴν 5ην Ἰανουαρίου τοῦ 1824 καὶ ὠρκίσθη ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Μάρκου Μπότσαρη διὰ τὴν ὑπὲρ τοῦ Ἀγῶνος προσφορὰν του. Ὁ ἴδιος εἰργάσθη ἐξ ιδίων διὰ τὴν ὀργάνωσιν τοῦ στρατοῦ καὶ τὴν ὀχύρωσιν τῆς πόλεως· ὅμως, κλονισθεῖσα ἡ ὑγεία του μετ' οὐ πολὺ, τὴν πρωΐαν τῆς Δευτέρας τοῦ Πάσχα τοῦ ἰδίου ἔτους ἐτελεύτησεν. Ὁ θάνατος αὐτοῦ συνεκλόνησεν ὁλόκληρον τὴν Ἑλλάδα.

Ἄνδρες καὶ γυναῖκες εἰς τὸ Μεσολόγγιον διέτρεχον τὰς ὁδοὺς καλαίοντες καὶ ὀδυρόμενοι. Τὴν 2αν Μαΐου ἡ σορὸς του ἀπετέθη ἐπὶ τοῦ πλοίου, τὸ ὁποῖον τὸν μετέφερεν τεταριχευμένον εἰς τὴν Ζάκυνθον. Κατόπιν ἐστάλη εἰς τὴν Ἀγγλίαν πρὸς ταφήν. Τὴν ἡμέραν ἐκείνην ὁ Διονύσιος Σολωμὸς ἔγραψε τὸ ποίημα εἰς τὸν θάνατον τοῦ Λόρδου Βύρωνος, μέ τὴν ἐπωδόν: «Κλάψτε, κλάψτε ἐλευθεριά». Ἡ δευτέρα πολιορκία ἤρχισε τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1825 καὶ ἐκράτησε μέχρι τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1826. Ἐν τῷ μεταξύ, ἀπὸ τοῦ 1823 καὶ ἐξῆς τὸ Μεσολόγγιον εἶχεν ὀργανωθῇ καλὺτερον καὶ ἡ φρουρά του ἠρίθμει 4.000 ἀνδρας. Ἐκεῖ ἐξεδίδοντο τότε ὑπὸ δύο Φιλελλήνων [=τοῦ κόμητος Γαμπάν καὶ τοῦ Ἑλβετογερμανοῦ ἱατροῦ

Ἰακώβου Μάγερ] δύο ἐφημερίδες: ὁ «Ἑλληνικὸς Τηλέγραφος» καὶ τὰ «Ἑλληνικά Χρονικά», ἀντιστοιχῶς. Ἀρχικῶς οἱ Μεσολογγῖται ἀντιμετώπισαν σθεναρῶς τὰς ἐπιθέσεις 30.000 Ὄθωμανῶν καὶ νῦν ὑπὸ τὸν Κιουταχὴν, ἀλλὰ τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1825 ὅταν ὁ Ἰμπραήμ πασᾶς τῆς Αἰγύπτου ἐκλήθη πρὸς ἐνίσχυσιν καὶ ἀφίχθη με τακτικὸν στρατὸν ἔμπροσθεν τοῦ Μεσολογγίου αἱ ἐπιχειρήσεις τῶν ἐχθρῶν ἦσαν σθεναραὶ καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἡ πόλις ἀπεκλείσθη πανταχόθεν, μέ ἀποτέλεσμα τὸ Μαρτύριον τῶν Πολιορκημένων νὰ καταστῇ ἀφόρητον. Ἐμπροσθεν τοῦ μεγάλου κινδύνου καὶ τοῦ παντελοῦς ἀφανισμοῦ οἱ ἡγέται ἔλαβον τὴν τελικὴν ἀπόφασιν νὰ μὴ παραδοθοῦν, ἀλλὰ νὰ προβοῦν εἰς ἡρωϊκὴν Ἐξοδὸν μέ τὰ κοφτερά σπαθία αὐτῶν εἰς τὰς χεῖρας καὶ τὰ ὅπλα γέμοντα μέ πυρίτιδα ἐκ τῶν ὀνομαστῶν μπαρουτομύλων τῆς Δημητσάνης. Ἡ Χαρτογραφία τῆς Ἐξόδου ἀποτυποῦται εἰς ἓν σύγχρονον πόνημα τοῦ Τρικαλινοῦ Ἀγρονόμου} Τοπογράφου Μηχανικοῦ Θεοδώρου Χρ. Μυλωνᾶ, ἐκδοθέν τό 2017 ὑπὸ τῆς «Ἐνωμένης Ρωμηοσύνης». Ἡ ἡρωϊκὴ ἀπόφασις τῆς Φρουρᾶς τῶν Ἐλευθέρων Πολιορκημένων, ὑπὸ τὸν γενικὸν ἀρχηγὸν αὐτῶν, στρατηγὸν Ἀθανάσιον Ῥαζηκότσικαν, ἐνέπνευσε κατόπιν καὶ τὸν λαϊκὸν στιχουργὸν ὅπως συνθέσῃ τοὺς κατωτέρω συγκινητικούς Δημοτικούς στίχους: «Ὅλα τὰ κάστρα πέσανε καὶ δῶσαν' τὰ κλειδιά τους. Τό Μεσολλόγι, τό μικρό, Τουρκιά δέν προσκυνάει...!».

Ὁ πολεμιστὴς Ἱεράρχης Ἐπίσκοπος Ῥωγῶν Ἰωσήφ μετ' ἄλλων τεσσάρων Ἱερέων ἐκοινώνησε τότε ἐμπεριστάτως τὰ πλήθη μέ χῶμα καὶ θαλάσσιον ἄλμυρόν ὕδωρ, ἐλλείψει ἄρτου καὶ οἴνου, ὁ δέ μαχητικὸς Μεσολογγίτης προεστὼς Χρῆστος Καψάλης μετέβαλε τὴν οἰκίαν του εἰς πυριτιδαποθήκην, ὥστε ἐάν παραστῇ ἀνάγκη νὰ ἀνατιναχθοῦν εἰς τὸν ἀέρα οἱ ἐναπομείναντες, ὁμοῦ μετὰ τῶν Τούρκων, ὅπως καὶ ἐγένετο. Εἰς τὴν ἱστορίαν ἔμεινε καὶ ὁ ἐκ Μποχωρίου ἐφημέριος τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος Παπᾶ Παναγιώτης Μπουγάτσας, τιμηθεὶς ἀργότερον ὑπὸ τοῦ Βασιλέως Ὄθωνος Α΄, ὅστις ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς πολιορκίας ἔτρεχεν ἀπὸ ντάπιας εἰς ντάπιαν κοινωνῶν τοὺς ψυχορράγοῦντας καὶ παρηγορῶν αὐτοὺς διὰ λόγων καταλλήλων, κατὰ τὰς διαβεβαιώσεις τοῦ στρατηγοῦ Δημητρίου Μακρῆ. Ἡ νύκτα Σαββάτου τοῦ Λαζάρου πρὸς Κυριακὴν τῶν Βαΐων τοῦ 1826, ἡμερολογιακῶς 10ῃ Ἀπριλίου, ἡμέρα τοῦ Μαρτυρίου τοῦ πρό πενταετίας ἀπαγχονισθέντος ἐν ΚΠόλει Ἐθνοῖερομάρτυρος Πατριάρχου Ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Ε΄, ἦτο ἡ μακάβριος νύξ. Τὰ μεσάνυχτα ἤρχισεν εἰς τρεῖς φάλαγγας ἡ Μαρτυρικὴ Ἐξοδὸς τοῦ πλήθους διὰ τὸν Σταυρικὸν Γολγοθᾶν, μέ ἀρχηγούς: τὸν Κίτσον Τζαβέλαν, τὸν Δημήτριον Μακρῆν καὶ τὸν Νότην Μπότσαρην. Ἀλλ' ἡ γενναία αὕτη ἐπιχειρήσις εἶχε προδοθῇ εἰς

τόν ἐχθρόν ἀπό κάποιον αὐτομολήσαντα Βούλγαρον τήν προηγουμένην νύκτα, ὑπηρετοῦντα πρότερον εἰς τήν φρουράν τοῦ Μεσολογγίου. Διά μιᾶς ἐκλονίσθησαν οἱ Ἕλληνες καί οἱ Φιλέλληνες, καί ὅπως εἶναι φυσικόν ἐπῆλθε σύγχυσις, ταραχή καί ἀταξία. Τό ἀποτέλεσμα ἦτο φρικτόν. Ἦκολούθησαν πολύνεκροι ὁδομαχίαι καί πόλεμος σῶμα μέ σῶμα. Ἐν τέλει, ὁ ἡρωϊκός προεστώς Χρῆστος Καψάλης ἀνετινάχθη εἰς τόν ἀέρα μέ 400 γυναικόπαιδα, γέρους καί ἀρρώστους, ὁμοῦ μέ ἀρκετάς δεκάδας Τούρκων κατά τήν ἔσωθεν τῆς πόλεως εἰσβολήν. Τό ἴδιον συνέβη καί μέ τόν Ῥωγῶν Ἰωσήφ, ὅστις ἀνετινάχθη καί οὗτος εἰς τόν ἀέρα ὁμοῦ μέ πολλά γυναικόπαιδα εἰς τήν μικράν νῆσον Ἀνεμόμυλος. Ἡ πρᾶξις αὕτη ἦτο ἡ ἐσχάτη πνοή τοῦ Μεσολογγίου. Ἡ ἐρημωθεῖσα πόλις περιῆλθε κατόπιν τήν 12ην Ἀπριλίου 1826 εἰς τάς χεῖρας τῶν Τούρκων. Αἱ ἡμέτεραι ἀπώλειαί δέν εἶναι πλήρως ἐξηκριβωμέναι. Πιστεύεται, ὅτι εἰς τάς τρεῖς φάλαγγας τῶν Ἑξοδιτῶν συμμετεῖχον 2.500 ἄτομα, ἐκ τῶν ὁποίων διεσώθησαν 1.300 καί ἐκ τούτων μόνον ἐπτὰ γυναῖκες. Συμφώνως με ἕτερον ὑπολογισμόν, κατά τήν δευτέραν πολιορκίαν τοῦ Μεσολογγίου ὑπῆρχον 4.500 πολεμισταί καί 8.000 ἄμαχοι, ἐκ τῶν ὁποίων ἐφονεύθησαν συνολικῶς 3.600 πολεμισταί καί 7.000 ἄμαχοι. Ὁ λόγιος Μεσολογγίτης πολιτικός καί ἱστορικός Σπυρίδων Τρικούπης, διατελέσας πρῶτος πρωθυπουργός τοῦ ἐλευθέρου Ἑλληνικοῦ Κράτους, ὅστις συνέγραψε καί τετράτομον περισπούδαστον Ἱστορίαν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, ἐκδοθεῖσαν τό πρῶτον ἐν Λονδίνῳ τό 1860, καί ἀφιεροῖ πολλές σελίδας διὰ τά διαδραματισθέντα ἐν αὐτῷ, γράφει συγκεκριμένως διὰ τήν ἡρωϊκὴν Ἑξοδὸν τῶν συμπατριωτῶν του τά ἑξῆς: «Ἀλλ' ἡ πόλις τοῦ Μεσολογγίου, ἡ δοξάσασα τήν Ἑλλάδα ζῶσα, ἔμελλε νά τήν ἀναστήσῃ καί πεσοῦσα· διότι ἀποδείξασα πασιφανῶς, ὅτι Ἕλληνες καί Τοῦρκοι ἦσαν εἰς τό ἑξῆς ἀσυμβίβωτοι καί ἀδιάλλακτοι, ἐπετάχυνε διὰ τῆς σωτηριώδους παρεμβάσεως τῶν Τριῶν Δυνάμεων τό εὐτυχές τέρμα τῆς ἐπαναστάσεως. Χίλιοι ἐννεακόσιοι ἠριθμήθησαν οἱ κατά διαφόρους τρόπους ἀποθανόντες ἐπὶ τῆς πολιορκίας Ἕλληνες· ἄδηλον πόσοι οἱ ἀποθανόντες ἐκ τῶν ὑπὸ τόν Κιουταχῆν, διότι ὅπως καί ἄλλοτε εἶπαμεν, δέν διατηροῦνται παρά τοῖς ἀτάκτοις στρατολόγια, καί ἄλλοι μὲν αὐτογνωμόνως ἔρχονται, ἄλλοι δέ ἄνευ ἀδείας ἀπέρχονται· ἀλλ' οἱ ὑπὸ τόν Ἰμβραήμ ὀπλοφοροῦντες τακτικοί, ἀπαριθμηθέντες μετὰ τήν ἄλωσιν τῆς πόλεως, εὐρέθησαν 3.500, ἐν ᾧ οἱ ὑπ' αὐτόν ἐλθόντες εἰς τήν πολιορκίαν ἦσαν κατά μὲν τινὰς 8.000, κατ' ἄλλους δέ 10.000. Ἐντεῦθεν καταφαίνεται ἐπὶ ποίᾳ τιμῇ ἡγοράσθησαν τά ἐρείπια τῆς πόλεως καί ὅποιοι ἐφάνησαν οἱ ὑπέρμαχοί της». Ἡ θυσία, λοιπόν, τῆς «Ἱερᾶς Πόλεως» δέν ἦτο ματαία. Τό γεγονός τοῦτο συνεκλόνησε τήν ὑφήλιον καί προεκάλεσεν ἓν τεράστιον κύμα φιλελληνισμοῦ, ὅπερ

συνετέλεσεν επί πολύ εἰς τήν μεταστροφὴν τῶν πνευμάτων τῆς κοινῆς γνώμης εἰς τήν Εὐρώπην, καθὼς καὶ εἰς τήν τελικὴν παρέμβασιν τῶν Μεγάλων Δυνάμεων πρὸς διάσωσιν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως. Μετὰ ταῦτα τὸ Μεσολόγγιον παρέμεινεν ἐν ἐρειπίοις εἰς τήν κατοχὴν τῶν Τούρκων μέχρι τῆς 29ης Μαΐου 1829, ὁπότε παρεδόθη εἰς τὰς Ἑλληνικὰς ἀρχάς. Ἐν συνεχείᾳ ἤρχισε βαθμιαίως νὰ ἀναγεννᾶται ἐκ τῆς τέφρας, προσφέρον μεγάλης ὑπηρεσίας πρὸς τήν Πατρίδα. Κατὰ τήν νέαν φάσιν τοῦ ἐλευθέρου Ἑθνικοῦ Κράτους, μέ τήν προσφορὰν ἐξόχων ἀνδρῶν, πολιτικῶν τε καὶ πνευματικῶν. Ἐξ αὐτοῦ προῆλθον πέντε (5) πρωθυπουργοὶ τῆς Ἑλλάδος, ὅπως: Σπυρίδων Τρικούπης, Ζηνόβιος Βάλβης, Δημήτριος Βάλβης, Ἐπαμεινώνδας Δεληγιώργης καὶ ὁ περιώνυμος Χαρίλαος Τρικούπης, ὁ μέγας πρόδρομος τῆς Ἑλληνικῆς ἀναγεννήσεως καὶ ὁ δημιουργικὸς θεμελιωτὴς τοῦ Νεοελληνικοῦ φιλελευθερισμοῦ. Μεσολογγίται ὑπῆρξαν ἐπίσης οἱ ποιηταὶ καὶ πεζογράφοι, ὅπως: Κωστῆς Παλαμᾶς (ἐκ πατρός), Μιλτιάδης Μαλακάσης, Γεώργιος Δροσίνης, Ἀντώνιος Τραυλαντώνης καὶ ἄλλοι, καθὼς καὶ πολλοὶ διαπρεπεῖς στρατηγοὶ καὶ ναύαρχοι. Ἐκ τούτων ἀξίζει νὰ μνημονευθῇ ὁ Μεσολογγίτης ἀρχιστράτηγος τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ κατὰ τήν Μικρασιατικὴν Ἐκστρατείαν Ἀναστάσιος Παπούλας, ὅστις μεταξύ τῶν ἄλλων περιοχῶν κατέλαβε τότε εἰς ἀντίποινα τήν 4ην Ἰουλίου 1921 καὶ τήν πατρίδα πορθητοῦ τοῦ Μεσολογγίου τοῦ Ὀθωμανοῦ στρατηγοῦ Μεχμέτ Ῥεσίτ πασᾶ Κιουταχῆ, τήν Κιουτάχειαν· ἦτοι τὸ ἀρχαῖον Κοτύαιον τῆς Φρυγίας, πόλιν τῆς σημερινῆς ΒΔ Τουρκίας καὶ πιθανήν πατρίδα τοῦ πατρός τῆς μυθογραφίας Αἰσώπου, γεννηθέντος περί τὸ 600 π.Χ. Διὰ τὸ Μεσολόγγιον, τήν «Ἱερὰν Πόλιν» τῆς Ἑλλάδος, ἥτις ἐχάρισεν εἰς τήν Ἑλληνικὴν Ἱστορίαν μίαν τῶν ἐνδοξοτέρων σελίδων αὐτῆς, ἔχουν γράψει καὶ ὁμιλήσει πλεῖστοι ἱστορικοὶ, ποιηταὶ καὶ πεζογράφοι, μεταξύ αὐτῶν καὶ ὁ μέγας ποιητὴς Κωστῆς Παλαμᾶς, γεννηθεὶς ἐν Πάτραις ἐκ πατρός Μεσολογγίτου ὡς ἐλέχθη, ὅστις ἔχει ὑμνήσει τήν ὑπάρχουσαν λιμνοθάλασσαν εἰς τήν συλλογὴν του: «Καημοὶ τῆς Λιμνοθάλασσας», ὅπου ἐκεῖ διῆλθε καὶ τὰ πρῶτα νεανικά του χρόνια. Σπουδαῖον ἔργον, τὸ ὁποῖον παριστᾷ τήν ἡρωϊκὴν ἐκείνην «Ἑξοδὸν τοῦ Μεσολογγίου» εἶναι ὁ αὐθεντικὸς πίναξ τοῦ Θηβαίου ἐμπνευσμένου ζωγράφου Θεοδώρου Βρυζάκη (1853), ὅστις φιλοξενεῖται μονίμως εἰς τήν Ἑθνικὴν Πινακοθήκην τῆς Ἑλλάδος Μουσεῖον Ἀλεξάνδρου Σούτζου. Ὁ πίναξ οὗτος μετεφέρθη ἐφέτος πρὸς ἔκθεσιν εἰς τὸ ἐνταῦθα «Τρικούπειον Πολιτιστικὸν Κέντρον Μεσολογγίου», ἕνεκα τῆς Ἐπετειακῆς 200ετηρίδος τῆς Ἐξόδου τῶν Ἐλευθέρων Πολιορκημένων. Εἰς τήν μνήμην ὅμως τῶν Πανελλήνων,

τό Μεσολόγγιον ἔχει χαραχθῆ μέ ἀνεξίτηλα γράμματα ὡς «Μαρτυρική Πόλις». Ἐπισφραγίζεται δέ τοῦτο καί μέ τόν ὑπ' ἀριθμόν 645 Ἀναγκαστικόν Νόμον τοῦ 1937, δι' οὗ ἐχαρακτηρίσθη ἐπακριβῶς ὡς «Ἱερὰ Πόλις», εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἡρώϊκωτάτου αὐτῆς συμβολῆς κατά τήν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821, καί ἰδίως εἰς ἀνάμνησιν τῆς περιφήμου Ἐξόδου κατά τό 1826. Ἦτο ἡ Ἐξόδος ἐκείνη ἣτο ἡ ἔκφρασις διὰ μίαν ἀκόμη φοράν τῆς ἀποφασιστικῆς ψυχῆς τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὅταν καλῆται ἐκ τῶν πραγμάτων διὰ νά ἐπαληθεύσῃ τήν ἀξίαν μερικῶν βασικῶν ἰδανικῶν, καθὼς παρατηρεῖ καί ὁ ἔξοχος Λαογράφος Κωνσταντῖνος Ῥωμαῖος εἰς τόν Β' τόμον τῆς Λαογραφικῆς καί Γεωγραφικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας διὰ τήν Ἑλλάδα (Ἀθῆναι 1969, σελ. 175). Κᾶτι τι ἀνάλογον συνέβη εἰς τὰς Θερμοπύλας ἢ εἰς τό Ζάλογγον ἢ εἰς τό Ἀρκάδιον τῆς Κρήτης. Ἀκριβῶς δι' αὐτό ἡ Ἐξόδος ἐκείνη κατέληξεν εἰς ὀλοκαύτωμα καί συνεκλόνησεν ἅπαντα τόν τότε κόσμον. Μέ τήν ὑπ' ἀριθ. 3941/15.1.1998 ἀπόφασιν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἐπετράπη νά χαρακτηρίζωνται εἰς τὰς ἐορτίους Ἀκολουθίας τῶν Βαΐων» «Νεομάρτυρες» οἱ πεσόντες κατά τήν Ἐξόδον, μέ τήν ἐξῆς καταληκτῆριον μνηΐαν: «Ἰωσήφ καί Πορφυρίου τῶν Ἀρχιερέων καί πάντων τῶν σὺν αὐτοῖς τελειωθέντων Νεομαρτύρων». Προσέτι, ἡ Ἱερὰ Σύνοδος ἔδωκε τήν εὐλογίαν ὅπως προστεθῇ καί ὁ τιμητικός δοξολογητικός στίχος: «Εὐλογητός εἶ ὁ Θεός, ὁ δείξας γενναίους ὑπὲρ Σοῦ, ἀθλοῦντας τοὺς Νεομάρτυρας, ὁ ὑπερύμνητος καί ὑπερένδοξος». Ἡ ἐπέτειος τοῦ ἱστορικοῦ καί δραματικοῦ γεγονότος ἐορτάζεται μέ ἐπικέντρον τό Μεσολόγγιον κατ' ἔτος ἀπὸ τοῦ 1869 καί ἐντεῦθεν, τήν ἐσπέραν τοῦ Σαββάτου τοῦ Λαζάρου καί τήν Κυριακὴν τῶν Βαΐων. Ἀποτελεῖ δε αὕτη διὰ τό Μεσολόγγιον τήν «μεγάλην ἐορτήν», εἰς τήν ὁποῖαν πάντοτε συμμετέχει ἐπισήμως τό ἡμέτερον Ἑλληνικόν Ἔθνος, τό ὁποῖον κατά κανόνα ἀντιπροσωπεύεται ὑπὸ μελῶν τῆς Κυβερνήσεως, ἐνῶ τό Πολεμικόν Ναυτικόν μετέχει μέ πλοῖα καί ναυτικά ἀγῆματα. Ὀλόκληρος ἡ πόλις κατά τήν ἐπέτειον ταύτην στολίζεται μέ δάφνας, μέ σημαίας, μέ εἰκόνας τῶν ἡρώων καί μέ ὅπλα τῶν Ἀγωνιστῶν. Ὁ πανηγυρισμός γίνεται κυρίως μέ πομπήν, καθ' ἣν μεταφέρεται καί ἡ Εἰκὼν τῆς Ἐξόδου. Πρόκειται διὰ μίαν ἐπιβλητικὴν καί συμβολικὴν ἱεράν πομπήν.

Ἡ Εἰκὼν τῆς Ἐξόδου, ἥτις παριστᾷ τήν Θυσίαν καί τήν ἀποθέωσιν τῶν Μαρτύρων, στηρίζεται ἐπὶ ἐντυπωσιακοῦ θρόνου καί μεταφέρεται ἀπὸ τον Μητροπολιτικόν Ναόν τοῦ Ἀγίου Σπυρίδωνος εἰς τό «Ἡρώον», ἥτοι εἰς τὸν τόπον ὁποῦ ἦτο ὁ Προμαχὼν τῶν Ἀγωνιζομένων, τὸν τόπον ὁποῦ ἐβίωσαν μεγάλας ψυχικὰς δοκιμασίας κατά τὰς ὥρας τῶν ἐχθρικῶν ἐπιθέσεων, καί ὅστις νῦν ἔχει μεταβληθῇ εἰς ἓνα εὐλαβικόν

χῶρον ἡρωϊκῶν τάφων. Ἐτέρα ἐορτή, ἐθνικοῦ χαρακτήρος καί αὕτη, εἶναι τό λεγόμενον «πανηγύρι τοῦ «Ἀη}Συμιοῦ», ὅπως τό τό ὀνομάζουν οἱ ἐντόπιοι, ἡ πανήγυρις δηλαδή ἣτις γίνεται κατά τό τριήμερον τῆς Πεντηκοστῆς καί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, εἰς ἀνάμνησιν τῶν Ἀγωνιστῶν τῆς Ἐξόδου, ἐξ ὧν ἐσώθησαν ἐκ τῶν Ἐλευθέρων Πολιορκημένων εἰς τό Μοναστήριον τοῦ Ἁγίου Συμεῶν τοῦ Θεοδόχου κατά τόν χαλασμόν τῆς νύκτας τοῦ Λαζάρου 10 Ἀπριλίου 1826. Το Μοναστήριον τοῦτο εὐρίσκεται 7 χλμ. ΒΑ τοῦ Μεσολογγίου καί ἡ θέσις του διακρίνεται ἀπό τήν ἐθνικήν ὁδόν ἔνεκα ἐνός τεραστίου λευκοῦ μαρμαρίνου Σταυροῦ, ὅστις ἔχει στηθῇ εἰς τόν ἐκεῖσε λόφον, εἰς τό τέλος τῆς ὁδοῦ τῆς Μαρτυρικῆς Ἐξόδου. Εἰς αὐτόν τόν ἐορτασμόν προσδίδουν γραφικόν καί ἡρωϊκόν τόνον οἱ «Ἀρματωμένοι», ὅπως ἀποκαλοῦνται, τῇ συνοδείᾳ ἑκατοντάδων καβαλαραίων. Κατόπιν οἱ πανηγυρισταί, ἀφοῦ ἐπιστρέψουν μέ πομπήν ἀπό τό Μοναστήριον τοῦ Ἁγίου Συμεῶν, διαπεραιοῦνται μέ πλεούμενα εἰς τήν μικράν νῆσον τῆς Κλεισόβης, ἔνθα τελεῖται νέα πανήγυρις εἰς τόν ἐκεῖσε Ἱερόν Ναόν τῆς Ἁγίας Τριάδος. Κατά τό παρόν Σωτήριον Ἐπετειακόν ἔτος 2026 ἡ πόλις τοῦ Μεσολογγίου ἐγνώρισεν ἰδιαίτεραν δόξαν καί τιμήν, ἔνεκα τῆς 200ετηρίδος ἀπό τήν θρυλικήν ἐκείνην Ἐξοδον τῶν Ἐλευθέρων Πολιορκημένων (1826)2026).

Εἰς τά πλαίσια τῶν τελεσθέντων λαμπρῶν ἐκδηλώσεων, μέ πρωτοβουλίαν τοῦ ἐπιτοπίου Σεβασμιωτάτου Ἱεράρχου κ. Δαμασκηνοῦ μετεφέρθη ἐξ Ἁγίου Ὄρους εἰς τήν τιμωμένην πόλιν τήν 30ήν Ἀπριλίου καί ἡ Ἐφέστιος Εἰκὼν τοῦ Ἁγίου Ἐσθίν, ἣτις παρέμεινε ἕως τήν 9ην Μαΐου πρὸς ἁγιασμόν τῶν πιστῶν. Ἡ ὑποδοχή αὐτῆς ἐγένετο εἰς τόν Μητροπολιτικόν Ναόν τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος καί συνεκέντρωσε χιλιάδας πιστοῦς ἐκ διαφόρων περιοχῶν ἐντός καί ἐκτός τῆς χώρας μας. Ἐξαίρετον κόσμημα τῆς πόλεως τοῦ Μεσολογγίου ἀποτελεῖ ὁ μοναδικός ἐν Ἑλλάδι «Κῆπος τῶν Ἡρώων» μέ τόν «Τύμβον τῶν Πεσόντων», το κοινῶς καλούμενον «Ἡρώον». Ὁ Κῆπος ἔχει ἐπιφάνειαν 20 τετραγ. χλμ., καί προσδίδει τήν ἐκπληκτικὴν ἐντύπωσιν, ὅτι πρόκειται διὰ τά «Ἡλύσια Πεδία» τοῦ νεωτέρου Ἑλληνισμοῦ. Ἰδρυτής αὐτοῦ μέ πρωτοβουλίαν τοῦ ἀλήστου μνήμης Κυβερνήτου Ἰωάννου Καποδιστρίου, ὑπῆρξεν ὁ ὑπασπιστής εἰς το Φρουραρχεῖον τοῦ Μεσολογγίου λοχαγός Κουρκουτσάκης, διὰ τοῦτο καί ἐπὶ πολλά ἔτη ἡ τοποθεσία αὕτη ὀνομάζετο «Κῆπος τοῦ Κουρκουτσάκη». Ὁ ῥηθεὶς χῶρος ἐπεξετάθη μέ τήν πάροδον τῶν χρόνων καί κατέστη πολλαπλάσιος τοῦ ἀρχικοῦ. Καί ἀφοῦ ἐπλουτίσθη καί περιεφράχθη, σήμερον ἀποτελεῖ ἀσφαλῶς τό πλέον ἐντυπωσιακόν πάρκον τῆς χώρας μας.

Ἐνταῦθα δεσπόζουν αἱ προτομαί καί τά ταφικά μνημεῖα τῶν πρωταγωνιστῶν τῆς ἐποποιίας τοῦ Μεσολογγίου: Τοῦ Μάρκου Μπότσαρη, τοῦ Χρήστου Καψάλη, τοῦ Ἐπισκόπου Ῥογῶν Ἰωσήφ, τοῦ Ἀθανασίου Ῥαζηκότσικα, τοῦ Λόρδου Βύρωνος ὅπου ἐδῶ ἔχουν ἐνταφιασθῇ καί τά σπλάχνα του, τοῦ Ἀγγλου πλοιάρχου Ἀστιγξ, τοῦ στρατηγοῦ Δημητρίου Μακρῆ, τοῦ Γεωργίου Κίτσου, τοῦ Στουρνάρα, τοῦ Βλαχοπούλου, τοῦ Τσέλου καί πολλῶν ἄλλων Ἑλλήνων τε καί Φιλελλήνων. Ἐδῶ εὐρίσκεται ἐμπίσης καί τό μνημεῖον τοῦ στρατηγοῦ Θεοδώρου Γρίβα, τελευτήσαντος τό 1862. Τήν μεγάλην συνεισφοράν τῶν Φιλελλήνων, ὑλικήν, ἠθικήν καί αἷματος, ἱστορεῖ μέ ἀπόλυτον τεκμηρίωσιν ὁ γεννηθεῖς τό 1852 εἰς τό Ἀργοστόλιον τῆς Κεφαλληνίας Μπάμπης (Χαράλαμπος) Ἀννινος, εἰς τό βραβευθέν ὑπό τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν σπουδαῖον ἔργον του, ὑπό τίτλον: «Οἱ Φιλέλληνες τοῦ 1821». Εἰς τό ἔργον του περιλαμβάνεται πλήρης κατάλογος τῶν πεσόντων, κατά τόν Ἀγῶνα, Φιλελλήνων, μέ ἀναφοράν εἰς τήν ἐθνικότητα, τον τόπον καί τήν χρονολογίαν τοῦ θανάτου των. Ὡς γνωστόν, ὁ φιλελληνισμός ὑπῆρξεν ἀπό τήν ἀρχαιότητα, ὅλως ἰδιαιτέρα δύναμις τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὡς ἀνταύγεια τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος. Μέ τήν ἔναρξιν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821, ἂν καί το κλίμα εἰς τά Εὐρωπαϊκά ἀνακτοβούλια ἦτο ἐχθρικόν ἀπό τήν ὑπόστασιν τῆς τριμόρφου Ἐρινύος τῆς Ἱερᾶς Συμμαχίας, ἥτις κατεδίωκε καί κατέπνιγεν ἀπηνῶς τά εὐοίωνα σπέρματα τῆς ἐλευθερίας, ἀρδευθέντα διά χειμάρρων εὐγενῶν αἱμάτων, ἐν τούτοις οἱ λαοί τῆς Εὐρώπης καί οὐχί μόνον, χάρις εἰς το ὀρμέφυτον, ὅπερ ἔταξεν ὁ Θεός εἰς τήν συνείδησιν αὐτῶν, συνησθάνθησαν ἀμέσως τήν σημασίαν τοῦ κινήματος τῶν Ἑλλήνων, ἐννοήσαντες ὅτι εἶχε χαρακτηῖρα πολύ σοβαρώτερον παρά τά σύγχρονα ἐν Ἰσπανίᾳ, Πορτογαλίᾳ καί Ἰταλίᾳ μεμονωμένα φιλελεύθερα κινήματα, ἐτάχθησαν ἐν τάχει ὑπέρ τῶν ἀγωνιζομένων Ἑλλήνων. Πρόκειται διά μίαν ἔμπρακτον διαμαρτυρίαν κατά τῆς γενικῆς καταπιέσεως τήν ἐποχὴν ἐκείνην. Οὕτω, λοιπόν, ἐδημιουργήθη ἐν ἀκράτητον φιλελληνικόν ῥεῦμα λαοῦ καί ἐπωνύμων, ἀπό τά Οὐράλια μέχρι τὰς ἀκτάς τοῦ Ἀτλαντικοῦ καί πέραν τούτων, γεγονός τό ὅποῖον συνέβαλεν οὐσιαστικῶς εἰς τήν ἀπελευθέρωσιν τῆς πατρίδος τῶν Ἑλλήνων. Συγκεκριμένως, ἔντονος φιλελληνική δραστηριότης πρὸς ἀποστολήν ἀνθρωπιστικῆς βοηθείας ἀνεπτύχθη εἰς τήν Ῥωσίαν, τήν Ὀλανδίαν, τό Βέλγιον, τήν Δανίαν, τήν Σουηδίαν καί τήν Ἀμερικήν, ὅπου ἡ διακήρυξις τοῦ Προέδρου αὐτῆς Τζέϊμς Μονρόε τό 1823 ἀνεγνώρισε τόν ἀπελευθερωτικόν χαρακτήρα τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως. Αἱ κυριώτεραι ὁμῶς πηγαί τοῦ φιλελληνικοῦ ρεύματος ἦσαν ἡ Γερμανία, ὅπου ὑπεβοήθει τήν φιλελληνικὴν ἐξέγερσιν

ὁ φιλάρχαιος ἐνθουσιασμός, ἡ ἀγάπη πρὸς τὰ Ἑλληνικά Γράμματα καὶ τὴν Ἑλληνικὴν σοφίαν. Ὁμολογουμένως, τὴν μεγάλην πλειονότητα εἰς τὴν φάλαγγα τῶν κατὰ προσέγγισιν 286 φιλελλήνων ἔχουν οἱ Γερμανοί, ἀνερχόμενοι εἰς 121 τῷ ἀριθμῷ. Ἐκ τῶν Γερμανῶν δέ πάλιν οἱ περισσότεροι εἶναι Πρῶσοι. Εἰς τὴν χορείαν τῶν μεγαλυτέρων φιλελλήνων καὶ εὐεργετῶν τῆς Ἑλλάδος, ἐξέχουσαν θέσιν κατέχει ὁ Βασιλεὺς τῆς Βαυαρίας Λουδοβῖκος Α΄, πατὴρ τοῦ Βασιλέως τῆς Ἑλλάδος Ὁθωνος Α΄, ὅστις ἐδαπάνησεν ἀπὸ τὴν προσωπικὴν του περιουσίαν τεράστια ποσὰ πρὸς διατήρησιν καὶ σωτηρίαν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, καὶ κατὰ διαταγὴν τοῦ ὁποίου κατεσκευάσθησαν εἰς τὸ Μόναχον ὀλίγα ἔτη μετὰ τὴν Ἐπανάστασιν τὰ Μετάλλια τῶν Ἑλλήνων πρωταγωνιστῶν· μέ πρῶτον τὸ Χαλκοῦν Μετάλλιον τοῦ Ἐθνεγέρτου Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανοῦ, βαστάζοντος εἰς τὰς χεῖρας τὸ Λάβαρον τῆς Ἐπαναστάσεως καὶ περιστοιχιζομένου ὑπὸ Ἀγωνιστῶν εἰς τὴν Ἀγίαν Λαύραν τῶν Καλαβρύτων τὴν 25ην Μαρτίου 1821. Ἡ Γαλλία ἐπίσης συνέβαλε κατὰ πολὺ, ἔνεκα τοῦ ἐπὶ τῆς πολιτικῆς ἐπιδρῶντος αἰσθηματικοῦ χαρακτῆρος τῆς φιλολογίας καὶ τῆς τέχνης, ἴσως δε καὶ τὸ φιλοπόλεμον τοῦ λαοῦ μένος, τὸ ἀνακοπὲν αἰφνιδίως μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Κορσικανοῦ τιτάνος, Ναπολέοντος Βοναπάρτου. Ἰσχυρὸς παράγων προσετέθη κατόπιν ὁ ἐν Ἀγγλίᾳ φιλελληνισμός, ὁ ἀναπτυχθεὶς κυρίως ἀφ' ὅτου ἡ θυσία τοῦ Λόρδου Βύρωνος ἐξηυγένησε τὸν Ἑλληνικὸν Ἀγῶνα.

Εἰς ὅτι, ἀφορᾷ τὸ Μεσολόγγιον, κορυφαῖαι μορφαὶ ἐκ τῶν Φιλελλήνων αὐτοῦ ἦσαν ὁ ῥηθεὶς Ἀγγλος ποιητὴς Λόρδος Βύρων, ὅστις ἐνεψύχωσε τὰ μέγιστα τοὺς Ἀγωνιστάς· ὁ Γερμανὸς ἀντιστράτηγος Ἀλβέρτος Νόρμαν, ὅστις ἀνέλαβεν ἐπιχειρήσεις εἰς τὸν ἐπέκεινα τούτου Ἡπειρωτικὸν χῶρον· καὶ ὁ φιλελεύθερος Ἑλβετὸς Ἰάκωβος Μάγερ, ὅστις εἰργάσθη διὰ τὴν ὀργάνωσιν τοῦ Νοσοκομείου τοῦ Μεσολογγίου. Τὸ κατακόρυφον ὅμως τῆς ἐξάψεως τοῦ φιλελληνισμοῦ ἐσημειώθη μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Μεσολογγίου. Ἡ θερμὴ τέφρα τοῦ ἡρωικοῦ ὀλοκαυτώματος, διασκορπισθεῖσα ἀνά τὸν κόσμον, ἐφλόγιζε τὰς ψυχὰς καὶ ἀνερρίπιζεν ἐν αὐταῖς τὸ πῦρ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ. Τοῦτο ἐπεβεβαίωσεν ἀργότερον ἐν τῇ Γαλλικῇ Βουλῇ καὶ ὁ Φιλέλλην Γάλλος βαρῶνος καὶ στρατηγὸς Κάρολος Νικόλαος Φαβιέρος, λέγων: «Ἡ πτῶσις τοῦ Μεσολογγίου ἐξῆψεν εἰς ἄκρον τὸν ἐνθουσιασμόν καὶ ἡ θεὰ ἔθνους ὀλοκλήρου, βαδίζοντος εἰς τὸ μαρτύριον ἢ τὴν ἀνεξαρτησίαν, ἐπλήρωσε τοὺς λαοὺς ἀπὸ σέβας καὶ συμπάθειαν. Φωνὴ λαοῦ, φωνὴ Κυρίου. Ἡ φωνὴ τῶν λαῶν ἐλάλησε πρὸς τοὺς βασιλεῖς. Ὑπήκουσαν οὗτοι, καὶ τείνοντες ἀρωγὸν πρὸς τοὺς Ἕλληνας χεῖρα, ἀπεφάσισαν νὰ καταστήσουν συμπάρεδρον τῶν τὸν εὐγενῆ τοῦτον λαόν. Καὶ ὁ πρῶ-

τος τῶν λαῶν τούτων ὑπῆρξεν ὁ Γαλλικός, πρῶτος τῶν Βασιλέων Κάρολος ὁ Ι΄. Ὑπηρετούμενος μέ ζῆλον ἀπὸ τοὺς ὑπουργοὺς του Λαφερονναί καὶ Πολινιάκ, ἀπὸ τὸ ἄμεμπτον ναυτικόν μας, ἀπὸ τὸν ἀρχηγό του Δεριγνύ, ἔσυρε τοὺς συμμάχους του εἰς τὴν γενναίαν ἀπόφασιν».

Εἰς τὸ κέντρον τοῦ Κήπου τοῦ Μεσολογγίου ἴσταται ὁ Τύμβος τῶν Πεσόντων, κατ' ἀπομίμησιν τοῦ «Μυκηναϊκοῦ Τύμβου», θεμελιωθεὶς τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1838 ὑπὸ τῶν Βασιλέων Ὁθωνος Α' καὶ Ἀμαλίας. Ἡ πρώτη ἰδέα κατασκευῆς αὐτοῦ προετάχθη τὸ 1829 ὑπὸ τοῦ Κυβερνήτου Ἰωάννου Καποδιστρίου, ὥστε εἰς τὸ ἐσωτερικόν του, συμφώνως μέ τὴν ὑπ' ἀριθ. 12.449 ἀπόφασιν τῆς 14ης Μαΐου 1829 τοῦ αἰοδίου Κυβερνήτου, νά ταφοῦν τὰ ὅστ' ἄ γνωστῶν καὶ ἀγνώστων ἡρώων. Ὁ Τύμβος φέρει ἓνα λέοντα, θυμίζοντα τὸν ἀρχαῖον λέοντα τῆς Χαιρωνείας [= δωρηθέντα ὑπὸ τῶν Βασιλέων Ὁθωνος Α' καὶ Ἀμαλίας], καὶ ἓνα ἐπίσης μαρμάρινον Σταυρόν [= δωρηθέντα ὑπὸ τῶν μετέπειτα Βασιλέων Γεωργίου Α' καὶ Ὀλγας]. Κατ' οὐσίαν, ὁ Σταυρὸς συμβολίζει τὸ Μαρτύριον τῆς Θυσίας, ἐνῶ τὸ λεοντάριον ἐκφράζει τὸ μέγα φρόνημα τῶν πολεμιστῶν.

Εἰς τὸ Ἡρῶον τοῦ Μεσολογγίου, ὑπῆρχε μέχρι τοῦ 1862 καὶ ἓν ἐξαίρετον γλυπτικόν ἀριστούργημα, τὸ ἄγαλμα «τῆς Κόρης τῆς Ἑλλάδος», ἔργον τοῦ γλύπτου Δαυΐδ Νταζέρ. Κατὰ τὰ γεγονότα ὅμως τῆς Ὀθωνικῆς πτώσεως τὸ Φθινόπωρον τοῦ 1862, ὅπου εἰς τὴν πόλιν τὰ ἐπείσοδια ταῦτα ἔλαβον τὴν ὀνομασίαν «Γριβαϊκά», ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ πανισχύρου στρατηγοῦ Θεοδώρου Γρίβα, ὅστις τότε ἐξήγειρε τὴν Ῥούμελην καὶ εἰσέβαλεν ἐπικεφαλῆς 7.000 ἐνόπλων καὶ κατέλαβε τὸ Μεσολόγγιον, ἔθραυσαν τὴν κεφαλὴν καὶ τοὺς πόδας τοῦ γλυπτοῦ τούτου ἀριστουργήματος. Ἐνεκα τούτου, τὸ γλυπτὸν μετεφέρθη κατόπιν εἰς τὸ Ἐθνολογικὸν Μουσεῖον, ἐνῶ εἰς τὴν θέσιν του ἐτοποθετήθη ὁμοίωμα αὐτοῦ Ἕλληνας γλύπτου.

Διὰ τὴν μεγίστην πλειοψηφίαν τῶν Ἑλλήνων καὶ διὰ σύμπαντα τὸν Ἑλληνισμόν, ἡ Μαρτυρικὴ φωνὴ τῶν Ἐξοδιτῶν τοῦ Μεσολογγίου, ἀποτελεῖ πράγματι μίαν θεόπνευστον προσταγὴν, ἥτις ὑπενθυμίζει εἰς τὰς νεωτέρας γενεάς τὸ ἀπαρέγκλιτον καθῆκον νά φανοῦν ἄξιοι τοῦ προγονικοῦ κλέους, ἀναδεικνύουσαι τὴν ἁγίαν τῶν Ἑλλήνων Πατρίδα, ὅπως ἀκριβῶς μᾶς τὴν ἐκληροδότησαν οἱ θυσιασθέντες κατὰ τοὺς μακραίωνας Ἐθνικοὺς Ἀγῶνας.

Ἀξιοπρόσεκτος τυγχάνει καὶ ἡ κατὰ πολὺ ἐμπνευσμένη καὶ λίαν ἱστορικὴ, πιστεύω, ὑπ' ἀριθ. 3031 Ἐγκύκλιος τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας Ἑλλάδος ἐπὶ τῇ ἐνάρξει τῶν ἐορτασμῶν τῆς 200ετηρίδος (1821-2021), μνημονεύουσα καὶ τὴν ἡρωϊκὴν Ἐξοδὸν τοῦ Μεσολογγίου: «Ἡ Ἐκκλησία πανηγυρίζει τὴν Ἐπανάστασιν ὡς ἓν πνευματικόν γεγονός. Πανηγυρίζει τὸν Ἀγῶνα διὰ τὴν Ἀνεξαρτησίαν καὶ τὴν Παλιγγενεσίαν ὡς τύπον τοῦ

διαχρονικοῦ ἀγῶνος τοῦ ἀνθρώπου κατά τῆς τυραννίας καί τῆς δουλείας τόσον τῆς ἐξωτερικῆς, ὅσον καί τῆς ἐσωτερικῆς. Μέ ἄλλα λόγια, ἡ Ἐκκλησία πανηγυρίζει τό 1821 ὡς μίαν ἄλλην Ὑξοδον ἀπό τήν νοητήν Αἴγυπτον, πρᾶγμα τό ὁποῖον ὑποδηλοῦται καί με τόν ἐξαιρετικῶς συμβολικόν ἀγιογραφικῶς ἐορτασμόν τῆς ἡρωϊκῆς Ὑξόδου τοῦ Μεσολογγίου. Αὐτό τό νόημα μέ τό ὁποῖον ἡ Ἐκκλησία συνέδεσε ἀπό τήν ἀρχήν τόν ἐορτασμόν τῆς Ἐθνικῆς Παλιγγενεσίας, ὡς μερικὴν δηλαδή πραγμάτων μέσα εἰς τήν ἱστορικὴν συγκυρίαν τοῦ λουτροῦ παλιγγενεσίας τοῦ ὅλου ἀνθρώπου (Τίτ. γ', 5)».

Ἀξίζει δέ νά μνησθῶμεν καί τά ὅσα εἶπεν ἀκροτελευτίως ὁ ἀοίδιμος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος Χριστόδουλος εἰς μίαν ἐκδήλωσιν ἐν τῇ Βουλῇ τῶν Ἀθηνῶν τό 2006, μέ τήν συμπλήρωσιν 180 ἐτῶν ἀπό τὴν Ὑξοδον τοῦ Μεσολογγίου:

«Τό Μεσολόγγι [εἶπε] δέν ἔπεν ποτέ! Ὑγινε ἀγίασμα τῷ Κυρίῳ καί ἀπό τό ὕψος ἐκεῖνο διδάσκει τήν ἀρετή, τήν ἀξιοπρέπεια, τόν πιο ἀγνό καί ἄδοιο πατριωτισμό, τήν πιο πιστή προσήλωση στό ἀκριβό δῶρο τοῦ Θεοῦ στόν ἄνθρωπο, τήν ἐλευθερία... Σέ αὐτή τήν ἄθικτη δόξα τοῦ Μεσολογγίου ὑποκλινόμεθα οἱ Πανέλληνες εὐλαβικά»!

Ταῦτα ἐν κατακλεῖδι ἐπαναλαμβάνομεν καί ἡμεῖς ἐν τῇ ὥρᾳ ταύτῃ, ὅλως εὐλαβῶς καί μετὰ πολλῆς ἐν Κυρίῳ ἀγάπης.

Ὑτὴ πολλά καί εὐλογημένα!

